

DOI: 10.7251/GFP1909201K

UDC: 343.431:343.988

Pregledni naučni rad*Datum prijema rada:*
12. maj 2019.*Datum prihvatanja rada:*
10. jun 2019.**Krivičnopravna autonomnost
i specifičnosti krivičnog djela
međunarodna trgovina ljudima**

Rezime: U ovom radu autori su apostrofirali krivičnopravnu autonomnost i određene specifičnosti krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima kao i diferencijaciju navedenog krivičnog djela u odnosu na druga srodna krivična djela. Ovo krivično djelo se često nepotrebno poistovjećuje sa drugim srodnim krivičnim djelima, iako po svojoj krivičnopravnoj prirodi predstavlja samostalno ili autonomno krivično djelo sa jasno propisanim objektivno-subjektivnim obilježjima. Međunarodna trgovina ljudima je složen društveni pravni fenomen koji nije novina u društvu ali su se njegovi pojavni oblici u fenomenološkom smislu u različitim periodima istorije mijenjali i prilagođavali određenim uslovima i okolnostima. Također, u ovom radu se artikuliše i kompleksnost otkrivanja, istraživanja i dokazivanja ovog krivičnog djela, uvažavajući restriktivne zakonske uslove krivičnog procesne i materijalne prirode koji determiniraju djelovanje subjekata za provođenje zakona. Nije sporno da na međunarodnom nivou postoji jasna opredijeljenost na planu efikasne i energične borbe u odnosu na ovo krivično djelo, te su u tom smislu sačinjeni i usvojeni brojni međunarodnopravni dokumenti koji čine platformu ili osnovu za kreiranje nacionalnih propisa u Bosni i Hercegovini, cijeneći kompleksnu ustavnopravnu strukturu i postojanje različitih nivoa vlasti. Međutim, i pored svih napora na međunarodnom i nacionalnom nivou, evidentno je da je međunarodna trgovina ljudima ipak društveni i pravni realitet koji je prisutan čak i u ekonomski razvijenim i demokratski uređenim državama, te kao takav predstavlja izazov današnjice u smislu njegovog krivičnopravnog suzbijanja.

Ključne riječi: međunarodna trgovina ljudima, Bosna i Hercegovina, krivično djelo, dokazivanje.

*Doc. dr***Sadmir Karović***Docent za krivičnopravnu naučnu oblast, Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, zaposlen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, karovic.s@hotmail.com**Prof. dr***Marina M. Simović***Sekretar Ombudsmena za djecu Republike Srpske i docent na Fakultetu pravnih nauka Univerziteta „Apeiron“ u Banjoj Luci, BiH, marina.simovic@gmail.com***MEĐUNARODNA TRGOVINA LJUDIMA I
SRODNA KRIVIČNA DJELA**

Međunarodna trgovina ljudima kao kompleksna društvena i pravna pojava odnosno realitet u društvu predstavlja globalni ili planetarni problem koji prevazilazi nacionalne geografske granice (element inostranosti), te kao takav zavređuje posebnu pažnju naučno-stručne javnosti, prvenstveno zbog same prirode izvršenja krivičnog djela, prisutnosti različitih oblika eksploata-

cije odnosno iskorištavanja žrtve, međunarodne komponente i posljedičnih refleksija prilikom operacionalizacije kriminalnih aktivnosti u cilju sticanje ilegalnog profita. „Ono uništava dostojanstvo žrtava još dugo nakon što se okonča period iskorištavanja, a mlade žrtve gube veći dio svoj djetinjstva.“¹ Također, poseban problem koji svakako predstavlja alarm za efikasnu i energičnu borbu protiv međunarodne trgovine ljudima i motiv da se pronađu srazmjerni preventivno-represivni odgovori i rješenja, predstavlja činjenica da su između ostalih žrtve i maloljetna lica i djeca različite starosne dobi. „Područje kriminalne etiologije trgovine ljudima zavređuje posebnu pažnju istraživača kako u sferi nauke tako i struke odnosno profesije, s obzirom da kreiranje efikasne preventivne strategije na makro i mikro planu prvenstveno zavisi od prethodnog utvrđivanja i definisanja neposrednih ili posrednih uzroka koji dovode do nastanka odnosno pojave ovog krivičnog djela.“²

Prisutnost različitih oblika eksploatacije (seksualna i radna eksploatacija, prosjačenje, zlostreba ljudskih organa, prisilni brakovi i dr.) maloljetnika odnosno djece i izuzetno negativnih i dugoročnih posljedičnih refleksija potvrđuje izuzetno destruktivnu prirodu ovog krivičnog djela. Ovaj fenomen po svojim fenomenološkim i etiološkim karakteristikama i specifičnostima nije novina ili pošast samo savremenog doba s obzirom na činjenicu da egzistira duži vremenski period, iako su se načini ili modaliteti izvršenja ovog krivičnog djela u različitim periodima ljudske istorije mijenjali i prilagođavali određenim političkim, ekonomskim, društvenim, kulturološkim i drugim uslovima i okolnostima. „Trgovina ljudima je zločin putem kojeg se u savremenom društvu manifestuje problem koji muči ljudsku vrstu od početka istorije kao takve.“³ Postoje brojni faktori koji neposredno ili posredno determiniraju i utiču na nastanak međunarodne trgovine ljudima u fenomenološkom smislu među kojima se posebno izdvajaju prinudne migracije stanovništva (migracijske krize), mobilnost modernog čovjeka, rat, ekonomske krize, poroznost i nemogućnost potpune kontrole nacionalnih geografskih granica, nedostatak instruktivne kontrole u subjektima/agencijama za provođenje zakona, prisutnost koruptivnih krivičnih djela i dr. „Društvena misao se odavno bavila problemom kriminaliteta nastojeći da objasni njegovu suštinu, uzroke i oblike, kao i problemom kazne u okviru društvenog reagovanja na ovu pojavu.“⁴ S obzirom da se nerijetko krivična djela iz oblasti trgovine ljudima poistovjećuju, prvenstveno zbog njihove srodnosti, potrebno je naglasiti da se radi o krivičnim djelima koja imaju svoju krivičnopravnu autonomnost sa jasno propisanim objektivno – subjektivnim obilježjima u odnosu na svako pojedinačno ili konkretno krivično djelo. Međunarodna trgovina ljudima se u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine po svojoj krivičnopravnoj prirodi, specifičnostima i srodnosti svrstava i sistematizuje u katalog krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom

¹ Trgovina ljudima i odgovor domaćeg krivičnopravnog sistema, Kritički pregled zakona i prakse u Bosni i Hercegovini u svjetlu ključnih međunarodnih standarda. Sarajevo: OSCE, Misija u Bosni i Hercegovini, juni 2009, 45.

² Karović, S. (2016). Krivičnopravna i viktimološka analiza trgovine ljudima – izazovi, dileme, prevencija. U: Međunarodna naučno-stručna konferencija „Svjetska izbjeglička kriza: izazovi i perspektive: zbornik radova“. Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, maj 2016, 338.

³ Korzinski, M. (2013). Identifikovanje i tretman traume kod žrtava trgovine ljudima i eksploatacije. U: Trgovina ljudima: trauma i psihoterapija: zbornik radova. (Irena Korićanac, pr.). Beograd: Astra - Akcija protiv trgovine ljudima, 2013, 37

⁴ Mladenović-Kupčević, R. (2001). *Kriminologija*. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka, 46.

- Glava XVII. Također, propisano je krivično djelo - Trgovina ljudima u članovima 210a. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine⁵, u članu 145. Krivičnog zakona Republike Srpske⁶ i članu 207a Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine⁷. Međutim, važno je naglasiti i posebno krivično djelo koje je propisano u članu 146. Krivičnog zakona Republike Srpske – Trgovina djecom. Kao što je već navedeno krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima sistematizovano je u Glavi XVII – Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, a u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine i Krivičnom zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine navedena krivična djela su sistematizovana u Glavi XIX tih zakona - Krivična djela protiv spolne slobode i morala. U Krivičnom zakonu Republike Srpske, krivična djela Trgovina ljudima i Trgovina djecom sistematizovana su u Glavi XIII – Krivična djela protiv sloboda i prava građana.

Opštom reformom krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine iz 2003. godine i stupanjem na snagu Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine⁸, trgovina ljudima egzistira kao autonomno krivično djelo čime je Bosna i Hercegovina na taj način ispunila odnosno zadovoljila preuzete obaveze potpisivanjem i ratifikacijom Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokola za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom.⁹ „Odredbom člana 5. Protokola za sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, države članice su se obavezale na inkriminiranje trgovine ljudima, pokušaja takve trgovine, saučesništva u takvoj trgovini, kao i na inkriminiranje organiziranja ili usmjeravanja drugih osoba na činjenje ovog krivičnog djela.“¹⁰ „To znači da je Bosna i Hercegovina potpisivanjem i ratifikacijom pojedinih međunarodnih dokumenata, preuzela obavezu da u svom nacionalnom krivičnom zakonodavstvu propiše određena krivična djela zabranjena upravo tim dokumentima i da za njihove učinioce propiše određene krivične sankcije, u prvom redu kazne.“¹¹ Međutim, potrebno je naglasiti diferencijaciju između krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima i krijumčarenja ljudi¹² s obzirom da se ova dva krivična

⁵ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/17, 76/14, 46/16 i 75/17.

⁶ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 64/17.

⁷ „Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 33/13 i 26/16.

⁸ „Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15.

⁹ Bosna i Hercegovina je potpisala Konvenciju UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, 13. decembra 2000. godine u Palermu. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ratifikovalo je navedene međunarodnopravne dokumente odlukom koja je stupila na snagu 27. marta 2002. godne. Objavljeni su u „Službenom glasniku BiH - Međunarodni ugovori“, broj 3/02.

¹⁰ Tomić, Z. (2007). *Krivično pravo II, posebni dio*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 440.

¹¹ Simović, Miodrag N.; Jovašević, D.; Simović, Vladimir M. (maj 2016). Krijumčarenje i trgovina ljudima, Evropski standardi i pravo Bosne i Hercegovine. U: Međunarodna naučno-stručna konferencija „Svjetska izbjeglička kriza: izazovi i perspektive: zbornik radova“. Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, maj 2016, 22.

¹² Prema odredbi člana 189. stav 1. KZ BiH, krivično djelo - Krijumčarenje ljudi čini onaj ko u namjeri pribavljanja za sebe ili drugoga neke koristi nedozvoljeno prevede ili omogućiti prevođenje jednog ili više migranata ili drugih osoba preko državne granice ili ko u tu svrhu sačini, nabavi

djela veoma često nepotrebno u javnosti poistovjećuju iako se radi o sasvim dva različita i autonomna krivična djela. Kada je u pitanju krijumčarenje, odnos između krijumčara i migranta se zasniva na dvostranom dogovoru na osnovu kojeg krijumčar poduzima određene aktivnosti u cilju ilegalnog kretanja usmjereno na nedozvoljeno prevođenje ili omogućavanje prevođenja preko državne granice migranata ili drugih osoba, od tačke A do tačke B, u zamjenu za određenu ili utvrđenu finansijsku korist. S druge strane, kod Međunarodne trgovine ljudima takav odnos između izvršioca i žrtve krivičnog djela, nije kratkoročan već obuhvata preduzimanje neko od alternativno propisanih načina radnji izvršenja krivičnog djela, odnosno eksploataciju ili iskorištavanje koje je dugoročno, usmjereno na sticanje ilegalnog profita. „Krivično djelo - Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine sastoji se od nedozvoljenog prevođenja ili omogućavanja prevođenja neke osobe preko državne granice i stoga ima prekograničnu dimenziju dok krivično djelo iz člana 186. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine može biti učinjeno i unutar granica jedne zemlje bez obzira što se djelo vrši u svrhu iskorištavanja neke osobe u državi u kojoj ona nema prebivalište ili čiji nije državljanin.“¹³ Također, pored naprijed navedene diferencijacije između ova dva krivična djela, potrebno je naglasiti i specifične slučajeve iz prakse kada migranti zbog otplate duga budu u posljednoj fazi, na određen način eksploatazani (npr. seksualna eksploatacija, ropski odnos ili dr.).

Pored činjenice da živimo u 21. vijeku, u periodu kada se maksimalno afirmiše i promovise zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda svakog pojedinca bez obzira na njegovu nacionalnu, etničku, vjersku ili rasnu pripadnost, socijalno porijeklo ili neko drugo lično svojstvo, evidentno je da se ljudska destrukcija kontinuirano usavršava, prilagođava i na određen način modernizuje u cilju implementacije i operacionalizacije kriminalnih ciljeva. „Dakle, kriminalni ciljevi po svojoj prirodi ostaju identični ali se načini odnosno modaliteti operacionalizacije u praktičnom smislu mijenjaju i prilagođavaju.“¹⁴ „Potpisivanjem Opšteg okvirnog sporazuma u Parizu, 14. decembra 1995. godine, Bosna i Hercegovina je u Aneksu 4, koji znači Ustav BiH, potpisala obavezu prema kojoj će se „prava i slobode određene u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u njenim protokolima direktno primjenjivati u Bosni i Hercegovini i da će imati prioritet nad svim drugim zakonima“ (član II, Aneks 4 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini).“¹⁵ Identična je situacija kada je u pitanju međunarodna trgovina ljudima koja s vremenom poprima nove fenomenološke pojavne oblike odnosno načine izvršenja uprkos svim naporima na planu zaštite ljudskih prava i sloboda kako na međunarodnom, tako i na nacionalnom nivou. Također, ne smijemo zanemariti i ignorisati evidentan opšti progres društva u svim segmentima ljudskog djelovanja i egzistencije kao i ukupan tehničko-tehnološki razvoj koji na određen način imaju neposredan ili posredan uticaj na nastanak međunarodne trgovine ljudima.

ili posjeduje lažne putne ili lične isprave.

¹³ Filipović, Lj. (2017). *Trgovina ljudima: priručnik za obuku sudija i tužitelja*. 2. izmijenjeno i dopunjeno izd., 27.

¹⁴ Karović, S. (2018). Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 55 (4), 838.

¹⁵ Simović, M. (2009). Ustavni sud Bosne i Hercegovine i pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku. U: I Konferencija Aktualni trenutak pravosuđa u Bosni i Hercegovini u Evropskim pravosudnim sustavima: zbornik radova. Novi Travnik: Kantonalni sud Novi Travnik, 29.

POJMOVNO ODREĐENJE TRGOVINE LJUDIMA – PROBLEMI I DILEME

Iako trgovina ljudima predstavlja društveni fenomen koji nije svojstven samo za moderno doba u kojem danas egzistiramo i djelujemo već njegove korijene nalazimo daleko u prošlosti, i danas postoje određene dileme i nejasnoće kada je u pitanju pojmovno određenje odnosno univerzalno definisanje pojma trgovine ljudima koje inkorporira sve aspekte. „Trgovinu ljudima treba, prije svega, posmatrati sa aspekta ljudskih prava jer je svaki slučaj trgovine ljudima najgrublja povreda ljudskih prava žrtve.“¹⁶ Kompleksnost definisanja trgovine ljudima prije svega proizilazi iz različitih mogućnosti eksploatacije odnosno iskorištavanja žrtve i različitih modaliteta izvršenja u praktičnom kontekstu, koji se mijenjaju i prilagođavaju određenim uslovima i okolnostima.

Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (Palermo protokol) u članu 3. definiše pojam trgovine ljudima na sledeći način:

(a) „trgovina ljudima“ znači vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje i primanje lica, putem prijetnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u cilju eksploatacije. Eksploatacija obuhvata, kao minimum, eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, servitut ili uklanjanje organa;

(b) pristanak žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju iznijetu u podstavu (a) ovog člana je bez značaja u slučajevima u kojima je korišćena bilo koja mjera iznijeta u podstavu (a);

(c) vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje ili primanje djeteta za svrhe eksploatacije smatra se „trgovinom ljudima“ čak i ako ne obuhvata bilo koje od sredstava iznijetih u podstavu (a) ovog člana;

(d) „dijete“ znači bilo koju osobu mlađu od osamnaest godina.

Navedeni protokol je posebno značajan jer po prvi put definiše trgovinu ljudima odnosno propisuje zakonski obavezujuću definiciju što predstavlja značajan iskorak u smislu pojmovnog i sadržajnog određenja ovog društvenog i pravnog realiteta. Također, kada je u pitanju određenje pojma trgovine ljudima potrebno je svakako naglasiti značaj Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima¹⁷ koja trgovinu ljudima u preambuli definiše kao kršenje ljudskih prava i povredu dostojanstva i integriteta čovjeka. S obzirom na srodnost krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima sa drugim krivičnim djelima iz oblasti trgovine ljudima (npr. najčešće sa krivičnim djelom krijumčarenje ljudi) nije rijetka situacija da se ova krivična djela poistovjećuju što je pogrešno cijeneći objektivno-subjektivna obilježja bića svakog pojedinačnog krivičnog djela koja potvrđuju njihovu krivičnopravnu autonomnost kao samostalnih krivičnih djela. Međutim, u praksi postoje brojne dileme prilikom pravne kvalifikacije konkretnog krivičnog djela, posebno u početnoj fazi kada se raspolaže sa neprovjerenim i nepotpunim obavještenjima koja se odnose na postojanje krivičnog djela (način izvršenja, oblik eksploatacije, status žrtve, i dr.). Također, kompleksnost utvrđivanja diferencijacije i pravne kvalifikacije ovog krivičnog djela dolazi do izražaja kada se radi o postojanju više srodnih krivičnih djela.

¹⁶ Begović, A. (2014). *Trgovina ljudima, deveto poglavlje, Organizovai kriminalitet i druga krivična djela*. Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, 471.

¹⁷ „Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori“, broj 14/07.

KOMPLEKSNOST OTKRIVANJA, ISTRAŽIVANJA I DOKAZIVANJA POSTOJANJA KRIVIČNOG DJELA MEĐUNARODNA TRGOVINA LJUDIMA

Otkrivanje postojanja krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima

Polazna osnova za otkrivanje postojanja krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima predstavljaju prikupljena inicijalna ili polazna obavještenja koja ukazuju na mogućnost postojanja ovog krivičnog djela. Kao što je opštepoznato navedena inicijalna obavještenja mogu biti prikupljena na različite načine kao što su prijava građana (lično, anonimno ili pseudonimno), operativnim radom agencija za provođenje zakona, iz sredstava javnog informisanja, od strane nevladinih organizacija, zdravstvenih i socijalnih službi i dr., i ista se preliminarno provjeravaju u cilju utvrđivanja postojanja obilježja bića konkretnog krivičnog djela. Operativnim djelovanjem na terenu policijski službenici poduzimaju određene operativne aktivnosti usmjerene na provjeru svih navoda i činjenica sadržanih u inicijalnim obavještenjima. Također, u tim aktivnostima u vezi provjere inicijalnih obavještenja, policijski službenici ostvaruju neposrednu saradnju sa drugim subjektima/agencijama za provođenje zakona (Granična služba, Carinska služba, Centri za socijalni rad, inspeksijske i zdravstvene službe i dr.). „Međunarodna priroda ove vrste kriminala, njegovi složeni uzroci i nedovoljan stupanj svijesti o postojanju problema, uz nedovoljno usklađene kaznene zakone pogođenih država, otežava borbu protiv ove vrste kriminaliteta.“¹⁸ U tom smislu se osmišljavaju i kreiraju i određene javne kampanje, te organizuju brojni edukativni sadržaji (seminari, radionice i dr.) o potrebi podizanja svijesti o postojanju problema i negativnim posljedicama trgovine ljudima, posebno u dijelu sprječavanja odnosno prevencije ovog kriminaliteta.

„Savremeni koncept društvene prevencije upravo i insistira na humanim nerepresivnim mjerama uz učešće mnogobrojnih subjekata i institucija u čijim osnovnim funkcijama nisu predviđeni represivni metodi.“¹⁹ Nepostojanje svijesti kod građana o ovom problemu i njegovoj destruktivnoj prirodi dovodi čak i do apsurdnih situacija u praksi da se žrtve trgovine ljudima čak i osuđuju od lokalne sredine. Suštinsko pitanje koje se postavlja u otkrivačkoj fazi glasi: Kako blagovremeno prepoznati određene indikatore i identifikovati lica koja su žrtve trgovine ljudima? Najčešće se u početnoj fazi radi o neprovjerenim obavještenjima odnosno informacijama i podacima o određenim licima koja se dovode u vezu sa izvršenjem ovog krivičnog djela, zatim informacije i podaci o potencijalnim žrtvama, načinu njihovog vrbovanja, transporta, prevoza i komuniciranja, oblicima eksploatacije, nadzorom, kontrolom boravka i kretanja žrtava, prevoznim sredstvima koja se u tu svrhu koriste i drugim korisnim obavještenjima koja upućuju na postojanje ovog krivičnog djela. Međutim, praktična iskustva ukazuju da je veoma teško prikupiti inicijalna obavještenja u otkrivačkoj fazi koja se odnose na postojanje ovog krivičnog djela s obzirom da se najčešće radi o međunarodnoj trgovini ljudima kao obliku organizovanog kriminaliteta. Uvažavajući odredbe Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, policijski službenici o postojanju krivičnog djela odnosno o svim raspoloživim informacijama i podacima obavještaavaju Tužilaštvo Bosne i Hercegovine odnosno dežurnog tužioca u hitnim situacijama koji policijskim službenicima

¹⁸ Doležal, D. (2007). Prevencija trgovanja ljudima. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 28, (2), 1400.

¹⁹ Krivokapić, V. (2006). *Prevencija kriminaliteta: teorijsko-kriminalistički pristup*. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka, 129.

izdaje usmenu naredbu u vezi konkretnog postupanja.²⁰ „Tužilac ima pravo i dužan je da: a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i sprovođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlašćenih službenih lica vezanim za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza.“²¹

Ključni problem kod otkrivanja postojanja ovog krivičnog djela je činjenica da posljedice izvršenja nisu tako uočljive odnosno evidentne u praktičnom smislu kao što je to slučaj kod nekih drugih krivičnih djela npr. krvni delikti (leš, sredstvo izvršenja i dr.). Također, policijski službenici kao i službenici zaposleni u javnim službama i agencijama za provođenje zakona (Centar za socijalni rad, zdravstvene i inspeksijske službe, carinske službe i dr.) kao i drugi potencijalni prijavitelji navedenog krivičnog djela moraju znati prepoznati odgovarajuće indikatore koji upućuju na realnu mogućnost postojanja ovog krivičnog djela (npr. ponašanje žrtve, stanje bespomoćnosti, nastale tjelesne povrede, emotivno stanje, kontrola boravka i kretanja potencijalne žrtve itd.). Također, učestale su situacije da su žrtve prinuđene od strane lica koja imaju kontrolu nad njima da vrše i određena krivična djela (npr. krađe u kuće i stanove i dr.). Tokom svakodnevnog rada, zaposleni u subjektima/agencijama za provođenje zakona imaju mogućnost da neposredno uočavaju određene rizične situacije u kojima se realno mogu prepoznati određeni indikatori odnosno identifikovati osobe koje su izložene ili eventualno mogu biti izložene riziku trgovine ljudima, posebno kada se radi o djeci kao potencijalnim žrtvama. Iz navedenog proizilazi da je u otkrivačkoj fazi najbitnije blagovremeno prikupiti korisna obavještenja o postojanju krivičnog djela u cilju blagovremenog, koordiniranog, efikasnog i zakonitog postupanja nadležnih subjekata/agencija za provođenje zakona (nadležna policijska agencija, Služba za poslove sa strancima, Centri za socijalni rad i dr.). S obzirom da ovo krivično djelo po svojoj prirodi, oblicima ispoljavanja, radnji izvršenja, posljedicama i drugim specifičnostima, predstavlja multidisciplinarni problem, to obavezuje i zahtijeva angažman stručnjaka raznih profila (istražitelji/kriminalisti, pravnici, socijalni radnici, psiholozi, pedagozi i dr.). U otkrivanju krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima, policijski službenici i druga službena lica su u prilici da prilikom obavljanja redovnih poslova i zadataka

²⁰ Detaljnije vidjeti član 218. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine: Nadzor Tužioca nad radom ovlašćenih službenih lica 1) Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko pet godina, ovlašćeno službeno lice je dužno odmah obavijestiti Tužioca i pod njegovim nadzorom preduzeti potrebne mjere da se pronade učinilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku. (2) Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo iz stava 1. ovog člana, ovlašćeno službeno lice dužno je u slučaju opasnosti od odlaganja preduzeti neophodne radnje radi izvršenja zadataka iz stava 1. ovog člana. Prilikom preduzimanja ovih radnji, ovlašćeno službeno lice dužno je postupati po ovom zakonu. O svemu što je preduzeto ovlašćeno službeno lice dužno je odmah obavijestiti Tužioca i dostaviti prikupljene predmete koji mogu poslužiti kao dokaz. (3) Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlašćeno službeno lice je dužno obavijestiti Tužioca o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzela najkasnije sedam dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je krivično djelo počinjeno.

²¹ Član 35. stav 2. tačka a) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine.

uoče određena rizična ponašanja te prepoznaju i identifikuju lica kao potencijalne žrtve, iako ni u kom slučaju ne smijemo zaboraviti izuzetno važnu proaktivnu ulogu svih građana koji mogu neposrednim opažanjem i na druge načine prikupiti korisna obavještenja i ista blagovremeno prijaviti subjektima/agencijama za provođenje zakona.

Istraživanja i dokazivanja postojanja krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima

Istraživanja i dokazivanja postojanja krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima predstavlja izuzetno kompleksan i zahtijevan proces, s obzirom da u svakom konkretnom krivičnom događaju ili slučaju moraju biti zadovoljeni restriktivni zakonski uslovi krivičnoprocesne i materijalne prirode. U istražnoj fazi, kao što je poznato tužilac na osnovu prikupljenih inicijalnih obavještenja koja zadovoljavaju krivičnoprocesni standard osnovi sumnje o postojanju krivičnog djela pokreće i sprovodi istragu, te određene istražno-dokazne aktivnosti povjerava na izvršenje policijskim agencijama i drugim subjektima za provođenje zakona (Granična policija, Porezna uprava i dr.).²² Uvažavajući rukovodnu i nadzornu ulogu tužioca u istrazi, policijski službenici postupaju isključivo po naredbi postupajućeg tužioca na planu prikupljanja potrebnih dokaza i obavještenja²³ ali imaju i mogućnost da predlažu određene istražne aktivnosti. Teret dokazivanja je na postupajućem tužiocu koji u konačnici sačinjava i zastupa optužnicu kada se zadovolje zakonski uslovi, tako da tužioc mora biti blagovremeno obaviješten o svim prikupljenim dokazima i obavještenjima, kako bi bio u mogućnosti da izvrši pravilnu procjenu i odluči o svim krivičnoprocesnim radnjama koje se u konkretnom slučaju imaju poduzeti. Operativna taktika postupanja u smislu neposredne praktične realizacije naredbe postupajućeg tužioca je primarna aktivnost policijskih službenika koji u zavisnosti od konkretnih uslova i prilika na terenu (lična sigurnost, faktori rizika, profil izvršioca krivičnog djela, mogućnost otpora i dr.) procjenjuju na koji način navedenu naredbu sprovesti. U skladu sa objektivno-subjektivnom koncepcijom pojma krivičnog djela u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, kada je u pitanju i utvrđivanje postojanja odnosno dokazivanje krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima i individualne krivične odgovornosti, potrebno je da budu zadovoljeni objektivno-subjektivni standardi dokazivanja i to: 1. Objektivni element - postojanje jedne ili više zakonom propisanih radnji izvršenja; i 2. Subjektivni element - postojanje subjektivne komponente kod izvršioca. „Većina savremenih krivičnih procesnih prava danas predviđa da se dokazi, koji su pribavljeni težim povredama garantiranih osnovnih prava i sloboda građana protiv kojih se vodi krivični postupak, ne mogu upotrijebiti kod donošenja presude u krivičnom postupku.“²⁴ Kompleksnost utvrđivanja postojanja krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima odnosno dokazivanje objektivno-subjektivnih obilježja bića konkretnog krivičnog djela, uvažavajući normativni aspekt i

²² O konceptu istrage u krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine detaljnije vidjeti: Simović, Miodrag M.; Simović-Nišić, Marina M. (2011). Istraga u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. *Strani pravni život*, (3), 203-223.

²³ Policijski službenici poduzimaju određene istražne aktivnosti koje su srazmjerne u odnosu na konkretno krivično djelo po naredbi postupajućeg tužioca i o svim poduzetim aktivnostima blagovremeno i kontinuirano obavještaavaju tužioca. U hitnim situacijama policijski službenici postupajućeg tužioca obavještaavaju usmeno tj. putem telefona.

²⁴ Radovanović, D.; Begić, M. (2016). *Pribavljanje zakonitih dokaza u krivičnom postupku*. Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, 14.

restriktivne zakonske uslove manifestuje se zbog nekoliko važnih aspekata i to kako slijedi:

1. Postojanje međunarodne komponente – u praksi su učestale situacije regrutovanja, vrbovanja žrtve XY u jednoj državi, prevoz preko teritorije jedne ili više država i eksploatacija ili iskorištavanje u drugoj državi ili više država, npr. lice se vrbuje u Rumuniji, u Bosni i Hercegovini se sačine profilne slike za kontakt sa potencijalnim klijentima koje se postavljaju na internet tj. odgovarajuće društvene mreže koje su namjenski kreirane za pružanje seksualnih usluga, lice ce prevozi u Njemačku gdje se seksualno eksploatiše na nekoliko lokacija, te se nakon određenog perioda zbog uočljivosti i potencijalnog rizika otkrivanja prevozi u Austriju gdje se isto tako nastavlja sa seksualnom eksploatacijom. Ilegalno stečena finansijska korist se putem banke (npr. putem Western Union ili dr.) ili preko posrednika na unaprijed dogovoren način dostavlja izvršiocu krivičnog djela. Problem dokazivanja se odnosi preventivno na utvrđivanje kretanja i boravka žrtve sa određenom svrhom i namjerom usmjerenom na seksualno ili neko drugo iskorištavanje, nadzor i kontrola nad potencijalnom žrtvom, postojanje verbalne prijetnje ili nanošenje tjelesnih povreda, upotreba sile, nehumano postupanje i tretman, oduzimanje ličnih dokumenata (pasoša) i dr;
2. Različiti zakonski uslovi krivičnog procesne prirode koji inkorporiraju primjenu određenih istražnih i dokaznih radnji – primjena svih istražno-dokaznih aktivnosti tj. mjera i radnji mora biti u skladu sa zakonom. Krivičnog pravne (materijalne i procesne) odredbe u dvije ili više država su najčešće sadržajno različite (npr. vremensko trajanje i primjena posebnih istražnih radnji) što inkorporira i obavezu da cjelokupne aktivnosti moraju zadovoljavati zakonske uslove. Zakonito prikupljanje dokaza je jedan od ključnih aspekata prikupljanja dokaza i utvrđivanja postojanja obilježja bića konkretnog krivičnog djela, uvažavajući preventivno osnovna ljudska prava i slobode (pravo osumnjičenog odnosno optuženog i dr.);
3. Problem u vezi pravne kvalifikacije krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima, uvažavajući mogućnost da je u istrazi i optužnici ovo krivično djelo okvalifikovano kao neko drugo krivično djelo (npr. Međunarodno navođenje na prostituciju). Također, ovo krivično djelo se može kvalifikovati kao neko drugo srodno krivično djelo za koje je zakonom propisana blaža krivičnog pravna sankcija;
4. Različito tumačenje i shvatanje pojma krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima od strane agencija za provođenje zakona (policije), tužilaštva, suda, centra za socijalni rad, prvenstveno zbog krivičnog pravne srodnosti ovog krivičnog djela sa drugim krivičnim djelima iz oblasti trgovine ljudima – (nerazumijevanje prirode ovog krivičnog djela i neujednačena sudska praksa);
5. Formiranje zajedničkih ili paralelnih istražnih timova – međunarodna priroda ovog krivičnog djela ukazuje na realnu i svrsishodnu potrebu formiranja zajedničkih ili paralelnih istražnih timova, sa jasno utvrđenom i definisanom raspodjelom poslova i zadataka. Prednost djelovanja zajedničkih ili paralelnih istražnih timova u cilju istraživanja i dokazivanja ovog krivičnog djela prije svega se odnosi na mogućnost brže i jednostavnije komunikacije, razmjene informacija i podataka, prikupljanja dokaza i potrebnih obavještenja, mogućnost koordiniranog i timskog djelovanja prilikom implementacije operativnih aktivnosti i dr.;
6. Ponašanje i reakcija žrtve – iako nije relevantno da li je žrtva pristala na određen

oblik eksploatacije (dobrovoljnost) u smislu postojanja ovog krivičnog djela, bitno je naglasiti da u određenim slučajevima žrtve prilikom neposrednog razgovora i saslušanja opovrgavaju da su bile podvrgnute eksploataciji, na način da opravdavaju i brane izvršioca navodeći da je to njihov lični izbor i stil života, da nisu prisiljene na takve aktivnosti i dr.;

7. Kompleksnost dokazivanja saučesništva (pomaganje,²⁵ podstrekavanje²⁶) se manifestuje u nemogućnosti utvrđivanja postojanja subjektivne komponente kao kumulativno propisanog elementa koji mora biti zadovoljen u svakom konkretnom krivičnom slučaju.

KRIVIČNOPРАВNA ПРИРОДА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА МЕЂУНАРОДНА ТРГОВИНА ЛЈУДИМА

Parcijalne intervencije i opšte reforme krivičnog zakonodavstva su neminovnost, cijeneći da je kriminalitet po svojoj prirodi u svom etiološko-fenomenološkom smislu promjenljiva kategorija. „Doprinosеći usavršavanju krivičnog prava i njegovoj ispravnoj primjeni, i nauka krivičnog prava u krajnjoj liniji doprinosi ostvarivanju osnovne funkcije krivičnog prava tj. njegove zaštitne funkcije.“²⁷ U tom kontekstu, izmjenama krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2015. godine krivično djelo međunarodna trgovina ljudima izvršena je diferencijacija zakonskog određenja trgovine ljudima, te se na taj način zakonski razgraničila i nadležnost između državnog nivoa i entiteta kao i Brčko Distrikta, uvažavajući ustavnopravnu strukturu države koja determinira niove vršenja vlasti i način organizacije. Kao što je evidentno iz samog zakonskog naziva ovog krivičnog djela, proizilazi da se radi o „međunarodnoj“ trgovini ljudima koja inkorporira element inostranosti. Element inostranosti čini suštinsku krivičnopravnu odrednicu koja predstavlja diferencijaciju ovog krivičnog djela u odnosu na krivičnopravnu koncepciju pojma trgovine ljudima na entitetskom nivou. Dakle, svi ostali krivični slučajevi trgovine ljudima koji ne sadrže element inostranosti²⁸ obuhvaćeni su entiteskim krivičnim zakonima.²⁹ Međutim, izmjenama krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2015. godine ovo krivično djelo nije pretrpilo značajne ili suštinski bitne izmjene, izuzev propisane krivičnopravne sankcije³⁰,

²⁵ Kada je u pitanju pomaganje kao oblik saučesništva najčešće se radi o ustupanju i davanju na korištenje prevoznog sredstva za prevoz žrtve, zatim obezbjeđenje odgovarajućih i namjenskih prostorija za boravak i smještaj žrtve i druge aktivnosti kojima se pomaže u implementaciji i operacionalizaciji kriminalnih aktivnosti.

²⁶ Podstrekavanje kao oblik saučesništva se odnosi na stvaranje voljne odluke koja se odnosi na postojanje konkretnog krivičnog djela. Prilikom razmatranja podstrekavanja potrebno je napraviti diferencijaciju sa vrbovanjem s obzirom da se radi o pojmovima koji se gotovo poklapaju sa vrbovanjem. Detaljnije vidjeti: Marković, I. (2015). *Sažetak sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima*. Misija OSCE u Bosni i Hercegovini, 10.

²⁷ Stojanović, Z. (2007). *Krivično pravo: opšti dio*. 14. izmijenjeno izd. Beograd: Pravna knjiga, 65.

²⁸ Eksploatacija pasivnog subjekta u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin.

²⁹ U slučajevima kada je pasivni subjekat trgovine ljudima lice koje je državljanin Bosne i Hercegovine ili lice koje ima prebivalište na teritoriji Bosne i Hercegovine, primjenjivaće se entitetski krivični zakoni ili Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

³⁰ U pogledu propisane krivičnopravne sankcije potrebno je naglasiti da je za osnovni oblik krivičnog djela Trgovina ljudima bila predviđena kazna zatvora najmanje tri godine dok je za osnovni oblik Međunarodne trgovine ljudima predviđena kazna zatvora najmanje pet godina. Također, za trgovinu maloljetnim licima predviđena je bila kazna zatvora najmanje pet godina, a sada je

sprječavanja i zaštite žrtve s obzirom da je izmjenama iz 2010. godine koncepcija pojma krivičnog djela trgovina ljudima sadržajno i formalnopravno prilagođena međunarodnim standardima. „Prije svega, ovo krivično djelo je višedjelatno ili višeaktno, sa alternativno postavljenim oblicima i radnjama izvršenja kojima se može ostvariti, tako da, posmatrano sa fenomenološkog aspekta, može da se pojavljuje u velikom broju različitih oblika.“³¹

Iz zakonskog opisa osnovnog oblika navedenog krivičnog djela propisanog u članu 186. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, evidentno je da radnja izvršenja obuhvata: vrbovanje, prevoz, predaja, skrivanje ili primanje lica. Radnje izvršenja su propisane alternativno što u konkretnom slučaju znači da je dovoljno postojanje jedne od alternativno navedenih radnji. Dakle, za postojanje krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima dovoljno je da se poduzme samo jedna radnja izvršenja. Također, način izvršenja ovog krivičnog djela obuhvata slijedeće: upotreba sile ili prijetnja upotrebe sile ili drugi oblici prinude, otmica, prevara ili obmana, zloupotreba ovlaštenja ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem.

Član 186. stav 7. odnosi se na iskorištavanja u smislu stava 1. i obuhvata: iskorištavanje prostitucije drugog lica ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilnog rada ili usluga, ropstva ili njemu sličnog odnosa, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje. U članu 186. stav 2. propisana je međunarodna trgovina lica do 18 godina koja obuhvata alternativno propisane radnje izvršenja: vrbovanje, navođenje, prevoz, predaju, sakrivanje ili primanje lica koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja, u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin (propisana kazna zatvora najmanje deset godina).

Član 186. stav 3. propisuje teži oblik ovog krivičnog djela gdje se kao izvršilac krivičnog djela iz stava 1. i 2. ovog člana pojavljuje službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti (propisana je kazna zatvora od najmanje 10 godina). Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina (član 186. stav 4.). Ko koristi usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina (član 186. stav 5.). Dakle, navedenom odredbom inkriminisana su i lica koja koriste određene usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima što otežava otkrivanje postojanja ovog krivičnog djela. Korisnik određene usluge je svjestan činjenice da korištenjem određenih usluga vrši inkriminisani odnosno zabranjenu radnju.

Ako su izvršenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovani teže narušavanje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz st. (1) i (2) ovog člana, izvršilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora (član

predviđena kazna zatvora najmanje deset godina.

³¹ Marković, I. (2015). Međunarodna trgovina ljudima. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2-3 (15), 129.

186. stav 6.). Predmeti, prevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela biće oduzeti (član 186. stav 8.). Na postojanje krivičnog djela međunarodne trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva međunarodne trgovine ljudima pristalo na iskorišćavanje (član 186. stav 9.). Ova odredba je posebno značajna s obzirom da u praksi postoje određeni slučajevi gdje lice u svojstvu žrtve pristaje na odeden oblik eksploatacije ili iskorištavanja (npr. pristaje na seksualnu eksploataciju), tako da je za postojanje ovog krivičnog djela irelevantno da li žrtva pristaje ili ne pristaje na određen oblik eksploatacije. U ovim slučajevima, najčešće žrtva zbog svoje izuzetno loše socioekonomske situacije pristaje na eksploataciju (nezaposlenost, stanje beznađa i dr.). Protiv žrtve međunarodne trgovine ljudima koju je počinitelj krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak, ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve međunarodne trgovine ljudima (član 186. stav 10.). Kada je u pitanju ova odredba koja se odnosi na izvršenje drugog krivičnog djela od strane žrtve međunarodne trgovine koja je prisiljena, postoji problem praktične prirode s obzirom da agencijama za provođenje zakona nije poznato da se radi o žrtvi trgovine ljudima ili obavještenje da se radi o žrtvi prikupe naknadno.

ZAKLJUČAK

Međunarodna trgovina ljudima po svojoj krivičnopravnoj prirodi, fenomenološkim pojavnim oblicima, specifičnim modalitetima izvršenja, izuzetno negativnim i dugoročnim posljedicama za žrtve ovog krivičnog djela, uključujući i osobe mlađe od 18 godina i djecu kao i drugim pravnim i društvenim (viktimološkim) specifičnostima, zavrjeđuje posebnu pažnju naučno-stručne javnosti na planu pornalažanja srazmjernih preventivno-represivnih odgovora i rješenja. Evidentno je da ovo krivično djelo pored ilegalne trgovine opojnom drogom i naoružanjem i vojnom opremom predstavlja jednu od najprofitabilnijih ilegalnih aktivnosti što svakako predstavlja suštinski motiv za izvršioce i saučesnike u izvršenju ovog krivičnog djela. Postoje brojni faktori etiološke prirode koji neposredno ili posredno pogoduju nastanku međunarodne trgovine ljudima, iako je pažnja i interes organa krivičnog progona uglavnom i primarno orijentisan na posljedice, otkrivanje postojanja krivičnog djela, istraživanje, dokazivanje, utvrđivanje krivične odgovornosti i u konačnici izricanje krivičnopravne sankcije u skladu sa propisanom procedurom.

Također, potrebno je naglasiti kompleksnost otkrivanja i dokazivanja navedenog krivičnog djela, cijeneći prije svega različite oblike i modalitete izvršenja lako prilagodljive na određene političke, ekonomske, društvene, kulturološke i druge uslove i okolnosti. U praktičnom smislu postoje određene dileme u vezi pravne kvalifikacije i diferencijacije krivičnog djela međunarodna trgovina ljudima zbog određene srodnosti ovog krivičnog djela sa drugim krivičnim djelima iz oblasti trgovine ljudima, iako se radi o krivičnim djelima koja su po svojoj krivičnopravnoj prirodi autonomna. Potpisivanjem i ratifikacijom određenih međunarodnopravnih dokumenata Bosna i Hercegovina je preuzela i određene obaveze da u svoje nacionalno krivično zakonodavstvo inkorporira upravo međunarodne standarde u vezi trgovine ljudima. U tom smislu, parcijalne intervencije odnosno odgovarajuće izmjene i dopune Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i drugih krivičnih zakona na entitetskom nivou i nivou Distrikta Brčko, usmjerene su prvenstveno na usklađivanje i harmoniziranje krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa međunarodno prihvaćenim standardima u cilju efikasne i energične borbe protiv trgovine ljudima. S obzirom na

fenomenološku promijenljivost i prilagodljivost međunarodne trgovine ljudima kao automnog i posebnog krivičnog djela, na određene uslove i okolnosti, kontinuirano traganje za srazmjernim otkrivačkim, istražnim i dokaznim mogućnostima i kapacitetima, nameće se kao imperativ, posebno sa aspekta eventualnog proširenja krivičnopravne represije.

LITERATURA:

- Begović, A. (2014). *Trgovina ljudima, deveto poglavlje, Organizovani kriminalitet i druga krivična djela*. Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku.
- Doležal, D. (2007). Prevencija trgovanja ljudima. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 28 (2);
- Radovanović, D.; Begić, M. (2016). *Pribavljanje zakonitih dokaza u krivičnom postupku*. Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine;
- Marković, I. (2015). Međunarodna trgovina ljudima. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2-3 (15).
- Marković, I. (2015). *Sažetak sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima*. Misija OSCE u Bosni i Hercegovini.
- Filipović, Lj. (2017). *Trgovina ljudima: priručnik za obuku sudija i tužitelja*. 2. izmijenjeno i dopunjeno izd.;
- Korzinski, M. (2013). Identifikovanje i tretman traume kod žrtava trgovine ljudima i eksploatacije. U: *Trgovina ljudima: trauma i psihoterapija: zbornik radova*. (Irena Korićanac, pr.). Beograd: Astra - Akcija protiv trgovine ljudima, 2013;
- Simović, Miodrag N.; Simović-Nišić, Marina M. (2011). Istraga u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. *Strani pravni život*, (3);
- Simović, Miodrag N.; Jovašević, D.; Simović, Vladimir M. (maj 2016). Krijumčarenje i trgovina ljudima, Evropski standardi i pravo Bosne i Hercegovine. U: *Međunarodna naučno-stručna konferencija „Svjetska izbjeglička kriza: izazovi i perspektive: zbornik radova“*. Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, maj 2016;
- Simović, M. (2009). Ustavni sud Bosne i Hercegovine i pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku. U: *I Konferencija Aktualni trenutak pravosuđa u Bosni i Hercegovini u Evropskim pravosudnim sustavima: zbornik radova*. Novi Travnik: Kantonalni sud Novi Travnik;
- Mladenović-Kupčević, R. (2001). *Kriminologija*. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka;
- Karović, S. (2016). Krivičnopravna i viktimološka analiza trgovine ljudima – izazovi, dileme, prevencija. U: *Međunarodna naučno-stručna konferencija „Svjetska izbjeglička kriza: izazovi i perspektive: zbornik radova“*. Travnik: Pravni fakultet Univerziteta u Travniku, maj 2016;
- Karović, S. (2018). Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 55 (4);
- Trgovina ljudima i odgovor domaćeg krivičnopravnog sistema, Kritički pregled zakona i prakse u Bosni i Hercegovini u svjetlu ključnih međunarodnih standarda. Sarajevo: OSCE, Misija u Bosni i Hercegovini, juni 2009;
- Krivokapić, V. (2006). *Prevencija kriminaliteta: teorijsko-kriminalistički pristup*. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
- Stojanović, Z. (2007). *Krivično pravo: opšti dio*. 14. izmijenjeno izd. Beograd: Pravna knjiga.
- Tomić, Z. (2007). *Krivično pravo II, posebni dio*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu;

PROPISI:

- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/17, 76/14, 46/16 i 75/17;
- Krivični zakon Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 64/17;

- Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 33/13 i 26/16;
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15;
- Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 3/03 sa pripadajućim izmjenama i dopunama;
- Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, 13. decembar 2000. godine u Palermu, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine - Međunarodni ugovori“, broj 3/2002;
- Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine - Međunarodni ugovori“, broj 14/07.

Assistant professor Karović Sadmir

Assistant professor for Criminal Law, Faculty of Law of Travnik University, employed in the State Agency for Investigation and Protection, karovic.s@hotmail.com

Prof. dr Simović M. Marina

Secretary of the Ombudsman for Children of the Republic of Srpska and Associate Professor at the Faculty of Law of „Apeiron“ University in Banja Luka, marina.simovic@gmail.com

Criminal Autonomy and Specificity of International Trafficking in Human Being

Abstract: In this paper, the authors referred to criminal autonomy and certain specificities of the crime of international trafficking in human beings, as well as the differentiation of the said criminal offense in relation to other related criminal offenses. This criminal offense is often unnecessarily identified with other related criminal offenses, although by its criminal law it constitutes an autonomous or autonomous criminal offense with clearly prescribed objectively-subjective characteristics. International human trafficking is a complex social legal phenomenon that is not a novelty in society, but its phenomenological manifestations have changed and adapted to certain conditions and circumstances in the phenomenological sense in different periods of history. Also, this paper articulates the complexity of discovering, investigating and proving this criminal offense, taking into account the restrictive legal requirements of the criminal and material nature that determine the actions of the law enforcement entities. It is not disputed that at the international level there is a clear commitment to the efficient and energetic struggle against this criminal offense, and in that sense, numerous international legal documents that form the platform or basis for the creation of national regulations in Bosnia and Herzegovina have been drafted and adopted, appreciating the complex constitutional the structure and existence of different levels of government. However, despite all the efforts at the international and national level, it is evident that international human trafficking is nevertheless a social and legal reality that is present even in economically developed and democratically regulated states, and as such presents a challenge to the present in terms of its criminal-law suppression.

Key words: international trafficking in human beings, Bosnia and Herzegovina, criminal offense, evidences.